

Cédulák XLV.

– a Nobel-díj hivatalos méltatása szerint is Krasznahorkai „*az apokaliptikus rémület közepette is a művészet erejét megerősítő, lenyűgöző és látomásos életművéért*” kapta meg a rangos elismerést, amely életműben a *Sátántangó* kiemelt helyen szerepel. Ez egy hivatalos értékelés, amely olyan jelzőkkel írja le az író munkásságát, mintha valami sámánt jellemezne... Soha nem voltam valami optimista a világgal kapcsolatban, amelyben élünk, de az „*apokaliptikus rémület*” magyaráz halálfélelem... Ebben élünk? Másfelől közelítve: Krasznahorkai magyarul ír, amit a bírálók nyilvánvalóan fordításban olvastak... A fordítások mennyire adják vissza az eredeti műveket, vagy inkább csak jelzik azok értékét? Azt elfogadom mutatónak, hogy a föld több országában kiadták könyveit, és az emberek olvasták... Vélhetően valami sokfelé igaz jellemzőt vett észre, ami inkább emberi – mint nemzeti... Annál inkább, mert a békés vidéki lakosok mindannyian szenvedtek a háború utáni kitelepítéstől... Sorstársakká váltak magyarok, szlávok, németek, románok... És az ég tudja, ki mindenki még... Nézegetve a díjazott vélekedését hazájáról, az irodalmárokról róla... Nem kiskorúaknak való képek...

– tanév vége lehetett, afféle nyárelő... Talán nyolcadikosok voltunk, bágyadtan ültünk a napon, egy óránk elmaradt, nem bántott bennünket senki, ott ülhattunk valami lépcsőn, és vártunk. Akkoriban még tv sem volt forgalomban, nem hogy valami nyomogatható kütyü, csak ültünk magunk elé meredve, némán... Lehattunk vagy tízen. Akkoriban minden később érkezett: az évszázad focimeccse, a forradalom és a szerelem is késlekedett... Vegyes osztályba jártunk, szép lányokkal, de bimbózó gyönyörűségüket volt időnk az évek alatt megszokni... Így hallgattunk.

Egyszer csak megszólalt Hegedűs Mari nevű osztálytársam, aki azon a tavaszon mintha többet nézett volna rám, vagy csak képzeltem. Kedves arca volt, de engem akkoriban más érdekelt – volna... Szóval ebben a langymeleg békében egyenest rám nézve, akkori becenevemem nevezve, megszólal az osztálytársnőm, azt mondja: „Gyere, menjünk *eelni!*” Akkoriban ez a szó pontosan azt jelentette, mint manapság, de ma nem használjuk. Ketten végzik, és édes boldogság... Ja, és ez még a genderőrület előtt történt, az egyik nő volt, de a másik nem föltétlenül a férje... „Menjünk *eelni!*”, ismételte meg a felhívást, amire mindenki fölébredt, várakozva néztek rám... Mai eszemmel számos feleletet tudnék adni... Akkor – mint csiga a fűben... Pedig fülig vörös hallgatásom beleegyezés is lehetett volna...

– néhai tanár korom egyik fájdalmas emléke, amelyet tudatlanságom idézett elő. Történt pedig, hogy akkoriban olvastam valamit a diákok csoportjain belüli bonyolult testi-lelki viszonyokról, amelyeket együttműködésükkel felszínre lehet hozni... Nosza, elmondtam az egyik csoportnak, izgatottak lettek, lelkesedtek, próbáljuk ki! Mindenki elé egy papír, névsor, nevek mellé beírni: kedvelés – ellenszenv, osztályozni... Utána lapokat összegyűjteni, egyvalaki a táblán össze-síti. Amikor a sorrend még csak alakult, láttam, hogy baj lesz, de akkor már késő volt. A csoport legkevésbé kedvelt tagja egyenesen ellenszenves lett a vélemények alapján, és ő is jelen volt a padban... Nagy lelkiezővel mondott valamit, tudja, számított rá, de nem adja föl, ide jár továbbra is... Mindenki szenvedett, égtem, zöndültem, azóta sem felejtettem... Pedig olyan jó ötletnek tűnt: egymás megismerése, egyebek... Mind-ezt azért mondtam el, mert mint hallom, egyre többen élnek lélekgyógyászatból, mind többen

keresnek náluk segítséget. Ebben az elvaduló, mégis magányos buborékokban élő egyének világában sokan szeretnének társat, kis közös-séget, embermeleget, de ezt szerezni tán könnyebb, mint megtartani... Jó lenne erről valakivel beszélgetni, netán tanácsot kérni... Itt jöhetnek a lelki segítők – az igaziak. Az ilyen, persze, ritka, ráadásul elérhető áron, amikor ezernégy-száz forintos kenyeret eszek a boltból... Nagy hirtelen nem látok jó utat, legföljebb remélek... De azt is kétkedőn...

– a kígyó ősrégi szimbólum, amelyet az Úr megátkozott Éva és általa Ádám félrevezetéséért... Vélhetően pusztá megjelenése, létformája ellenérzést vált ki az emberekből, és félelmet. Kipling A dzsungel könyvében ír Káról, az óriás-kígyóról, aki Maugli barátja, de legalábbis szövetségese, aki méretével és élettapasztalatával kiemelkedik fajtársai közül, más, mint azok... A Biblia történetéből a kígyó valóban képmutató *csúszómászó*, ahogy a magyar mondja, de a teremtetéstörténet szereplője nem rémisztő küllemű, és csábítása, hazugsága nem teszi ellenséggé, inkább afféle fölvilágosító, útbaigazító. Jóllehet, nem gyilkos, de amit tesz, az felér egy gyilkossággal... Amikor megtéveszti Évát, akinek hiszékeny tudatlansága elindítja Ádám kiűzetését, akkor még a paradicsomban vannak, mindenki várakozik. Amíg Ádám és Éva nem szegi meg Teremtőjük parancsát, addig párdúc fekszik a gödölyével... Feszült csöndben – mondaná a rendező... Még csak fölsorakoztak a történet szereplői – még nem húzták föl a függönyt... Várakozás van... Ebben a helyzetben a kígyó csak előidézi, kiváltja, elindítja az idill szétrobbanását, a paradicsomi állapot szétesését. A helyzet robbantásához a kígyónak nincs ereje, arról az Úr határoz, de a kígyó mint a gonosz kinyújtott karma megjeleníti azt. A bibliai kígyó közvetít – talán egy alvilág és egy felvilág között... Különös szerep.

– ...ó, Uram, eljössz megint hozzánk, e nyomorult sártekére... nézni vergődésünk, utat tévesztett teremtményeid bolyongását, mikor már egyetlen jelző működik, a testi öröm, mert a lélekkel valami elromlott, valamit elvesztettünk, eltörött, amit építeni akartunk, csak fegyvereink

ragyognak, már-már egyetlen diadalunk...? Teremtésünkkel túlméretezted volna bennünk a becsvágyat, netán jobban bíztál volna mérték-tartásunk erejében? Tudom, elbűvölő a születő gyermek, a bimbózó lányok harmatos szépsége, a kamaszok ártatlan bizalma, a megbölcösült öregek – az ember lehet szép és eszelős gyilkos... Nincsenek szavak, melyek leírják végleteinket... És ezen nem változtattak ezredévek, korok és kultúrák, fogadalmak, ünnepélyes esküvételek, az ember marad, aki volt: jó és gonosz tépte, önmagát folyvást legyőző, majd megint csak elbukott alak, sors verte üldözött... Ide jön a Kisdéd, Uram? Próbálni, vívni újból a megátalkodottal, de érte magáért – akinek üdvössége a tét! De ha magunkra hagynál, Uram – jöhetne megint egyszer a vízőzön, engesztelhetetlen haragod... *Légy kegyes, megbocsátó, maradj velünk...! Szólj szolgálódnak, s lázongva tovább görnyedünk...!*

– Apagyilkosság – hangzatos cím Kádár János és Grósz Károly élet-halál küzdelméről, de mint a könyv szerzője, Medgyesi Konstantin írta, ő egy alapos és nem szélsőséges munkát írt. Igaz, de ettől még drámai a történet, Kádár miatt. Végóráit éli, bár csak hatalmáért görcsöl, de rájöhetett – már élete a tét... Számára mind idegenebb világban vívja harcát, ahonnan éveit száma miatt is kilóg, és a nagy SZU új vezére, Gorbacsov sem partner, mintha nem is Hruscsov, Brezsnyev utóda lenne... Kádár egyedül maradt, nincsenek körülötte barátok, mindenki tudja, az életével, de legalábbis karrierjével játszik – ha rosszat lép, ha Grósz mögé..., de Kádár győz, vagy mégse... Nem lehet hibázni! És Kádár lelkében, mint valami dermesztő krimiben, ott gomolyog egy gyilkosság, amelynek kísérete abban a bizonyos utolsó beszédében nyíltan előtör... Nagy Imre halálos ítéletét végül is Kádár mondta ki, ami ugyan a hatalom logikájából következett, de nincs rá bocsánat... Ehhez képest Grósz vétek nélküli, tudatlan ártatlanság – de hatalomra tör! Ő, aki mindent Kádárnak köszönhet, aki a szürke homályban éledélt, egy névtelen alak az apparátusból... Ők a küzdők, akiknek meg sem fordul a fejükben: tán meg lehetne, netán meg kellene kérdezni a népet – kit akar? Aztán nagyon meglepődtek... szerencsénkre, vérontás nélkül – Istennek hála...

– milyen volt az esztendő, amit magunk mögött hagytunk? És milyen lesz a következő, a most még rejtekező? Ó, a válasz ugyanaz – kinek milyen... Nincs egyformaság, kinek mit hozott és kinek mit oszt majd a sors... Egyenlődsdi ott van, lehetsz bármily nagy király, fölötted dőntenek, és ott nincs haver, sem pénz, kapcsolat, ami rád várakozik – nem kerülheted el... Könyöröghetsz sírva, lemondva a jóról, olykor mindhiába, máskor mintha, talán... De van még csavar bőséggel sorsunk fordulataiban, amit kapsz, megrémülsz tőle, később másként látod... Most elveszítesz valakit, fájdalmad égbe ér, de hagyatéka rád száll, sorsod jobbra fordul... Ilyen áron nem kell, csapsz dacosan, de hiába, amit rád mért a Fentebbaló – viseled. Amíg úgy ítélik. Jutalmad büntetésre vált, de fordul a kocka! Szeszéyes, forgandó az évek sora? Kinek-kinek hogy... Ennek jó – legalább történik vele valami? Nincs válasz. A járvány lecsapott, szomszédomat elvitte. Nagy időt élt meg, bölcsébbé lett. Igen? 50 évesen belehabarodott egy 18 éves szépségbe, kölcsönösen, mondják mentségül... Talán csak próba lenne mindez, mit bírsz még elviselni? Akárhogy is – sorsod elől nem menekülhetsz. Jövőre sem. Fohászokdj az Úrhoz, szeretteidért...!

– nem hajlandó káromkodni a Mesterséges Intelligencia (MI), olvasom a lapban. Neumann János, az amerikai atombomba előállításán dolgozó legendák egyike az ötből, hasonló magyar zseni, mint a legszűkebb kör többi tagja, akiket marslakóknak neveztek, lévén valami elképesztő, érthetetlen nyelven beszéltek egymás közt (magyarul)..., szóval ő jövendölt erről valamit, de nagyon keveset. Arról írt, hogy megfelelő körülmények között a számítógép, már csak az időnként bekövetkező meghibásodások miatt is, mutáció révén tökéletesedik... Többször nem, mint olykor igen, de ilyenkor akármi is történhet vele... Ez mára, nem ilyen módon, de *történik*. Ha nagyjaink nem hozzák ránk a harmadikat (!), az ég tudja, hová jut a MI, és így milyen helyzetbe – mi? Egy dologban nem érdemes bízni, hogy nem lesz világrengető, ami történik... *Az lesz!* Tessen nyugodtan vihorászni, a legjobb úton járunk, hogy a MI fölénk nőjön! Ő lesz-e netán a következő *lépcsőfok*, vagy nem, minek találgatni,

még megérhetjük... Addig szabad a csók – utána... *Uram, világunk akarataod szerint fordul, légy kegyes...!*

– ment-é előbbre a világ, s általa az ember – netán fordítva? Ez a tengernyi gép, hovatovább uralva a földet, ha nem lenne körülötte az ember, tán már *magától* is eljárna egy darabon... Fejlődne is, vagy ahhoz még fontos az emberi elme, az ötlet? És mi lesz velünk? Mi is, mint a gép, vagy éppen azért új utakra lépünk? Gyermekszóval: jobbak leszünk? Valaki ezt komolyan venné, ha mint programot meghirdetnék: *Légy jó mindhaláláig!* Lehetne ilyet mondani: holnaptól betartjuk a tízparancsolatot! Bocsánat, de miközben európai vezetők sokasága csalással, hazug módon bőrdnyit pénzeket tesz el, mi legyünk jók? Elkésett program, már más utakon járunk... Bár karácsonyra összeadtunk, jobbára névtelenül, 100 milliót jó célra, segítségül a vakoknak... Valójában jók lennénk, csak... Sokaknak, nagyon sokaknak nem számít ötszáz vagy ezer forint, s ha odaadja, jó lett? De jót tett adományával! Ha többet adok, jobb vagyok – az adományozott felől nézve... Technikai értelemben a világ olykor fénysebessen rohan előre, és ez boldoggá tehetne... De a szívünk felől nézve – még mindig tengermély a nem apadó sok fájdalom és a nyomasztó gonoszság. Mentünk hát előbbre? Máté evangéliumában azt írja: „*Boldogok a szelídek, mert övék lesz a föld.*” Uram, légy megértő a szenvedőkkel...!

– „*Hacsak jeleket és csodákat nem láttok, nem hisztek*” – mondta Jézus a királyi tisztviselőnek, aki eljött hozzá könyörögve, gyógyítsa meg a fiát, aki a halálán van. Ez talán vagy kétezer éve történt, de a helyzet mit sem változott... Eszembe sincs visítva örvendezni – megjöttek az ufók, löjük le őket, megtörtént, túl vagyunk rajta, náluk pattog a labda, majd látjuk megértésüket... De lehet, nem is ők voltak – ki tudja? Ami történt – megtörtént, harcias fajta vagyunk, jegyezze meg mindenki! Különben meg mi úgy tudjuk – ők nincsenek! Ehhez tartsák magukat! Ha netán mégis – látogatás előtt jelezni! A napokban olvastam, valami jeges kis bolygót találtak, akkora gyűrűvel, amekkora gravitációs ereje szerint nem is lehetne neki. Szólni kéne valakinek, miért látunk

ilyet, ha egyszer nincs. Itt lenne az ideje valami következtetéseket levonni, amíg tudós tudatlanságunk el nem hatalmasodik! Talán-talán valami világfórumon, rakéták nélkül, együtt töprengeni közös dolgainkon... Bár lőni egyszerűbb...

– *tudod, Katikám, ez nekik jár*, hangzott el a magyarázat, még abban a hajdani időben, talán a '70-es években... Katika azon lelkendezett a színházban, hogy a kolléganője és a férje is bemutatóbérletet vett, mint ők, csak azok az első sorba, ők meg az egyik emeleti páholyba. Azt mondta, milyen drága lehet az első sorba szóló premierbérlet. Csak a villamoson magyarázta el neki a férje, hogyan feledkezhetett meg róla, barátnője férje milyen nagy ember a politikában, nekik biztos nem kellett a jegyért fizetni, mert az nekik igenis jár. Nyilván ez a népdühítő európai közélet hangulata uralkodik el rajtam is, mert olvasom, nézem, hogy *hogyan tároljunk otthon, rokonoknál bőröndnyi eurókötegeket*, ha már megszereztük... Mégpedig azért szerezhetnek ők ilyen mennyiségű pénzt, lakást, luxusnyaralást, utazást, minden jót az élettől, mert ez nekik jár. Pont, csönd. Ne dühöngj, nekik jár, és befogod! Neked nem jár, és soha nem is járt... Milliók osztoznak sorsodban, nem vagy magányos üldözött. Sőt, így volt, mióta a világ áll. Legföljebb régen a királyok, hercegek, grófok öltözéke, viselkedése, neve hirdette – nem közénk való... Ma a látszat s főként a szöveg szerint: minden más – valójában ugyanaz. *Uram, teremtményed végzetesen eltévedt, segíts rajtunk!*

– tudósok garmada, ma elemzőknek mondják őket, ha valóban kérdezhetsz, s csapatban vannak, szinte mindenre képesek válaszolni a múltból... Igaz, nézeteik nem esnek egybe, de ez csak neked segít – megtalálhatod a te válaszod is... Már ha akarod, mert a bájosan közelítő harmadik világháború és a szexi színésznők pucér fotói közül ugyan melyiket választanád? A harmadik világháborút ki sem ejtettük évtizedeken át – a

ruhátlan csajok mindig ott voltak, ha máshol nem, homloktérben, elől. Ha választhatsz – nincs kérdés... A világ útjára, sorsára nincs hatásod, sokkal együtt – tehetetlenek vagytok... Maradnának a lányok, de ne áltassuk magunkat... Élsz, talán jövőre is... Töprenghetsz Platónról, János evangéliumán is... Ott Jézus azt mondja a kötelező szombati munkaszünetről: „*Atyám mindmáig munkálkodik, azért én is munkálkodom.*” Ez a farizeusokat nagyon dühíti – üldözik... Gyerekkorom idején hatnapos volt a munkahét, az iskola is... Sőt a karácsony meg a húsvét sem számított... Felnőttünk, újra lehet ünnepelni. Megengedik Európa-szerte, nekünk is. És a harmadik világháborút? *Isten határoz felőlünk...*

– ez alkalommal is kiváló elméket hallgatok, sőt nézek is, akik egy kissé nehezen meghatározható témát tárgyalnak, nevezetesen a Mesterséges Intelligencia (MI) részvétele, szerepe az emberiség útja során, hiszen változunk, talán haladunk most is... Kérdések özöne, válaszok alig... Az egyik legérdekesebb, hogy a felfedezéseknek milyen következményei lehetnek. Mondjuk, az uránium körüli találoásdi, melynek torkolatában az atombomba ragyogott... Világos út – teljesen váratlan alkalmazás... Valaki felelős ezért, hiszen az atomenergia is közénk került. Van olyan kutató, aki azt mondhatja – ne menjünk erre, szörnyű gyilkost szabadítanánk embertársainkra...! Biztos lehetsz benne, főben járó bűn és büntetés követné... Heisenberg titkolta Hitler elől az atombombát, de közben rettegett, mi lesz, ha mégis kiderül, rájönnek, netán az amerikaiak bevetik, őt kivégzik... Az elől haladó kutatók összeszelleme energiáját fölemészti, hogy kövessék sejtésüket – annak következményeivel már nem gondolkodnak... Az ember ismeretlen világba követi látomásait – csak remélheti, a szörnyek elkerülik... Ez a haladás ára, egyben kockázata. És nem lehet kijátszani! *Isten oltalmát remélve tegyünk*, ajánlották volna hajdan, mert ez az Ő világa... Ma?